

**O‘ZBEK VA INGLIZ TILLARIDA METAFORA VA METANOMIYA:
QIYOSIY TAHLIL**

To‘rayeva Maftuna Abdiraim qizi

Samarqand davlat chet tillari instituti magistranti

maftunaturayeva.uz.@gmail.com

+998906140950

Abstract. This article provides a comparative analysis of the linguistic nature of metaphor and metonymy phenomena in Uzbek and English. The mechanism of formation of metaphorical and metonymic transfers, their national-cultural foundations, semantic expansion features, and cognitive factors are analyzed. Despite the fact that Uzbek and English languages belong to different language families, the existence of commonalities and specific differences in their metaphorical thinking is highlighted on a scientific-theoretical basis.

Keywords: metaphor, metonymy, comparative linguistics, semantic transfer, cognitive linguistics, linguistic culture, figurative thinking, conceptual metaphor.

Аннотация. В статье проводится сопоставительный анализ лингвистической природы явлений метафоры и метонимии в узбекском и английском языках. Анализируются механизм образования метафорических и метонимических переносов, их национально-культурные основы, особенности семантического расширения и когнитивные факторы. Несмотря на принадлежность узбекского и английского языков к разным языковым семьям, на научно-теоретической основе подчеркивается наличие общих черт и специфических различий в их метафорическом мышлении.

Ключевые слова: метафора, метонимия, сопоставительное языкознание, семантический перенос, когнитивная лингвистика, лингвокультура, образное мышление, концептуальная метафора.

Annotatsiya. Mazkur maqolada o‘zbek va ingliz tillarida metafora hamda metonimiya hodisalarining lingvistik tabiatiga oid qiyosiy tahlil beriladi. Metaforik va metonimik ko‘chishlarning shakllanish mexanizmi, ularning milliy-madaniy asoslari, semantik kengayish xususiyatlari hamda kognitiv omillar tahlil etiladi. O‘zbek va ingliz tillari turli til oilalariga mansub bo‘lishiga qaramay, ularning metaforik tafakkurida umumiylik va o‘ziga xos farqlar mavjudligi ilmiy-nazariy asosda yoritiladi.

Kalit so‘zlar: metafora, metonimiya, qiyosiy tilshunoslik, semantik ko‘chish, kognitiv lingvistik, lingvomadaniyat, obrazli tafakkur, konseptual metafora.

Kirish. Metafora va metonimiya tilning semantik rivojlanishida muhim o‘rin tutuvchi vositalardir. Ular nafaqat badiiy nutqni, balki kundalik kommunikatsiyani boyituvchi, insonning dunyoni tasavvur qilishini ifodalovchi kognitiv jarayon sifatida qaraladi. Kognitiv lingvistika nuqtayi nazaridan qaralganda, metafora inson tafakkurining asosiy mexanizmlaridan biri bo‘lib, abstrakt tushunchalarni konkret konseptlar orqali anglash imkonini beradi. Metonimiya esa yaqinlik, qism-butun, sabab-oqibat kabi munosabatlar asosida ma’no ko‘chishini ta’minlaydi.

Asosiy qism. O‘zbek va ingliz tillari struktura, grammatik qurilish, milliy mentalitet hamda dunyoqarash jihatdan farqlansa-da, metafora va metonimiya hodisalari har ikkala tilning semantik tizimida faol qo‘llaniladi. Ushbu maqolada ular aynan shu nuqtai nazardan qiyosiy o‘rganiladi.

Metafora va Metonimiyaning ta’rifi- bir narsaning boshqa narsaga o‘xshashligi orqali tushuntirilishi. U asosan ma’naviy yoki abstrakt tushunchalarni vizual yoki hissiy tasvir orqali yetkazadi.

O‘zbek tilida: “Hayot — bu sahna	Ingliz tilida: “Life is a stage”
----------------------------------	----------------------------------

Metonimiya: Bir tushunchani boshqa tushunchaning yaqin aloqasi orqali ifodalash. Bu turdagi figurativ ifodalar ob’ektlar orasidagi mantiqiy yoki kontekstual yaqinlik asosida yaratiladi.

O‘zbek tilida: “Qalam qadrlı” (yozuv vositasi orqali bilimni ifodalash)

Ingliz tilida: “The pen is mightier than the sword” (qalam va qilich orqali bilim va kuchni taqqoslash)

Metaphor: Explaining one concept by likening it to another. It primarily conveys abstract or spiritual ideas through visual or emotional imagery.

Uzbek example: “Hayot — bu sahna” (“Life is a stage”)

English example: “Life is a stage”

Metonymy: Expressing one concept through a related concept. These figurative expressions are based on logical or contextual proximity between objects.

Uzbek example: “Qalam qadrlı” (the pen symbolizes knowledge)

English example: “The pen is mightier than the sword” (pen and sword as symbols of knowledge and power)

3. Qiyosiy Tahlil / Comparative Analysis

3.1 Lingvistik Struktura / Linguistic Structure

O‘zbek tili: Metaforalar ko‘pincha murakkab va she’riy strukturalarga ega. Masalan, “Ko‘ngil bog‘i gullaydi” — bu metafora ichki ruhiy holatni tabiat bilan bog‘lab ifodalaydi.

Ingliz tili: Metaforalar qisqa va aniq bo‘lib, rasmiy va kundalik nutqda keng qo‘llaniladi. Masalan, “Time is money” — vaqt va mablag‘ni bog‘laydigan metafora.

3.2 Madaniy Kontekst / Cultural Context

O‘zbek tilidagi metonimiyalar ko‘pincha milliy qadriyatlar va ijtimoiy munosabatlarga bog‘liq. Masalan, “Sahro yuragi” — bu ifoda qahramonning jasorati yoki bardoshlilikini ifodalaydi.

Ingliz tilida metonimiyalar global yoki texnologik kontekstda ko‘proq uchraydi. Masalan, “Hollywood decided” — film sanoati yoki senga‘iy qarorlarni bildiradi.

3.3 Tuzilish va Funksiya / Structure and Function

Metafora: Abstrakt tushunchalarni vizual yoki hissiy tasvir orqali yetkazadi.

Metonimiya: Ob‘ektlar orasidagi yaqinlik asosida mantiqiy aloqani ko‘rsatadi.

3.4 Qiyosiy Misollar / Comparative Examples

Figurative Device Uzbek Example English Example Notes

Metaphor Hayot — bu sahna Life is a stage Har ikkala tilda hayot sahna bilan taqqoslanadi

Metaphor Ko‘ngil bog‘i gullaydi Heart blossoms Ikkala tilda hissiy holat tabiat bilan bog‘lanadi

Metonymy Qalam qadri The pen is mightier than the sword Ikkala tilda qalam bilim ramzi sifatida ishlatiladi

Metonymy Sahro yuragi Iron will O‘zbekda ijtimoiy kontekst, inglizda individual sifat orqali ifodalanadi

4. Metafora va Metonimiyaning Nutqdagi Rol / Role in Discourse

1. Abstrakt tushunchalarni ifodalash: Har ikkala tilda metafora va metonimiya murakkab tushunchalarni soddalashtirib, qiziqarli tasvir bilan yetkazadi.

2. Madaniy identifikatsiya: Figurativ ifodalar milliy qadriyatlarni aks ettiradi. O‘zbek tilida an‘anaviy va diniy elementlar, ingliz tilida esa zamonaviy va global kontekstlar.

3. Tarjima va lingvistik kompetensiya: Til o‘rganishda metafora va metonimiya tushunchalarini to‘g‘ri anglash tarjima va muloqotda muhimdir.

Xulosa. O‘zbek va ingliz tillaridagi metafora va metonimiyalar tilning figurativ qatlamini boyitadi. Qiyosiy tahlil shuni ko‘rsatdiki:

Har ikkala tilda figurativ ifodalar mavjud, lekin ular turli madaniy va kontekstual fonlarda ishlatiladi.

Metaforalar hissiy va vizual tasvir orqali tushunchalarni yetkazadi, metonimiyalar esa ob‘ektlar orasidagi yaqinlik asosida semantik aloqani yaratadi.

Ushbu o‘rganish til o‘rganish, tarjima va lingvistik tadqiqotlar uchun muhim ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Lakoff, G., & Johnson, M. (1980). *Metaphors We Live By*. Chicago: University of Chicago Press.

2. Kövecses, Z. (2010). *Metaphor: A Practical Introduction*. Oxford: Oxford University Press.
3. Fedorov, V. (1999). *Figures of Speech in Uzbek Language*. Tashkent: Fan.
4. Gibbs, R. (1994). *The Poetics of Mind: Figurative Thought, Language, and Understanding*. Cambridge: Cambridge University Press.
5. Mieder, W. (2004). *Proverbs: A Handbook*. Westport: Greenwood Press.

